

КУЛТУРА ПОЛИСА
УДК 911.2:911.3(497.11)
ОНР

СНЕЖАНА БОЖАНИЋ
Филозофски факултет
Нови Сад

ФИЗИЧКО-ГЕОГРАФСKE КАРАКТЕРИСТИКЕ СВЕТОСТЕФАНСКОГ ВЛАСТЕЛИНСТВА

Сажетак: За развитаk једног манастирског властелинства, у средњем веку, од великог значаја били су и услови, које му пружа његов политички, привредни и географски положај. Да би се што потпуније схватила привреда и друштво Бањског поседа, циљ овог рада је покушај да се са становишта-историјске географије, проучва одређени географски простор. Неопходно је, зато, упознати се са природно-географским карактеристикама одређеног терена да би, потом, могао да се истражује однос између природне средине која је непроменљива: положај, рељеф, клима и људских заједница које се мењају.

Кључне речи: Светостефанско властелинство, историјска - географија, физичко - географске карактеристике, ортографија, хидрографија, флора и фауна

Манастирска властелинства у средњем веку егзистирала су и живела у привредном и географском склопу са својом ближом и даљом околином. Отуда су за развитаk једног манастирског властелинства од великог значаја били и услови, који му пружа његов политички, привредни и географски положај. Према опште позна-

тој дефиницији, предмет историјске географије је географска средина и човек као члан мање или веће заједнице у току историје. Истражује се однос између природне средине која је непроменљива: положај, рељеф, клима и људских заједница које се мењају. Од непроцењивог значаја је изучавање физичко-географских карактеристика одређеног подручја да би се разумела друштвено-политичка и привредна догађања у прошлости.

Циљ овог рада је да се пружи што потпунија природно-географска слика Светостефанског властелинства, да би се могло приступити изучавању историје овог манастирског поседа са становишта, једне још увек младе научне дисциплине код нас, историјске-географије. (Vasovic, 1958: 8-23)

Светостефанско властелинство једно је од највећих манастирских властелинстава средњовековне српске државе. Поред прилога које краљ Милутин додељује манастиру у његовом непосредном окружењу, поседи Бањске били су расути по српској земљи. Прилози су се налазили и у Расу, Ситници, Хвосну, Плаву, Будимљи, Зети и на реци Сави, са дарованим великим бројем села и засеока и девет влашких катуна.

Задужбина краља Милутина, Бањска, има сачувану оснивачку повељу која је добро критички издата те је захвална за историјско-географска истраживања. (Ковачевић, 1890: 1-11; Јагић, 1890: 1-47). Хрисовуља се чува у Цариграду а њени снимци се налазе и у Народној библиотеци у Београду.

Антропогеографијом, у научном смислу се код нас први почео бавити Јован Цвијић. Он је поставио основе испитивању културних особина наше земље, као и проучавању нашега становништва и његових особина. Подаци о пореклу становништва и о миграцијама давали су му могућност да уочи социјалне и психолошке процесе који настају, када дођу у додир групе становништва разних погледа и схватања. Он, у својој антропогеографији, наглашава две најбитније црте у садашњем животу нашега народа: миграције и психичке особине становништва. Хиљаде села је детаљно описано. Обрађена је пажња на сва питања која се односе на положаје и типове насеља, на врсте својине и економске прилике, на типове кућа и осталих зграда, на топографска имена, постанак насеља, на миграције и порекло становништва.

Светостефански поседи налазили су се, како је већ наведено, на ширем подручју српске земље. Географски ова земља припада Ибарско-копаоничком крају, Косову са Дреницом, Метохији, Старовлашкој-Рашкој висиви, те нижој, приморској и вишој, планинској Црној Гори и Зети.

Ибарско-копаонички крај у ужем смислу обухвата долину Ибра низводно од Косовске Митровице и западне падине Копаоника. Овај крај је ограничен на западу Рашком, на северу Западним Поморављем, на северо-истоку Александровачком жупом, односно Расином, а на истоку Јужним Поморављем. Географски овој области припада Бањска, источни обронци Рогозне и део поседа са десне стране реке Ибар. Ово подручје је северни продужетак Косова, односно источни долињско-планински наставак Старовлашке-рашке висиве. Долина Ибра између Звечана и Краљева, дугачка 110 km, лежи у прелазној зони између најисточнијих Динарида према родопској маси Јужног Поморавља.

Копаоник је један од највећих планинских масива Србије, између река: Јошанице, Ибра, Ситнице, Лаба, Бањске, Топлице, Благашнице и Расине. Пружа се од северо-запада ка југо-истоку око 75 km досежући у средњем делу ширину од око 40 km. Рашчлањен је долинама, између његових врхова се налазе превоји, а на планинским странама се јављају површи. Док у долини Ибра влада умерено-континентална клима, на највишим врховима Копаоника је субалпска планинска клима.

Његову привреду карактеришу рударство и планинско сточарство. Становници се претежно баве сточарством јер планинске сувати пружају одличну основу за гајење стоке. Крај је слабо настањен. Разумљиво је да је долина Ибра боље настањена од планинских крајева Копаоника, због геогрефских карактеристика.

Положај му омогућује развој пољопривреде-ратарства, сточарства, воћарства, повртарства као и рударства. Географски услови његовог положаја су веома повољни како за подизање и развој сопствене привреде, тако и за улогу посредника у размени добара између Запада и Истока, Севера и Југа. Његов простор припада балканском земљама, као копнени мост између Европе и Азије, па њиме колају санажана привредна и етничка струјања. Долине Велике Мораве, Јужне Мораве и Вардара, које се надове-

зују једна на другу, пресецају језгро Балканског полуострва, у меридијанском правцу и прометно повезују велику Панонску низију с Егејским морем. (Petrović, 1952:12) Близина морске обале отвара јој комуникацију са другим морима и удаљним деловима света. Природни пут од Косова, Метохије и долине Ибра према Јадрану претстављају долине Белог и Црног Дрима, које се спајају и заједничком долином Дрима избијају на море. Средишњи део ове планине, такозвани Равни Копаоник, представља пространу заталасану површ од 1700 m надморске висине. Главни било планине пружа се меридијански и одређено је пружањем гранитског језера, око којег налаже серпентин. Ово подручје је карактеристичано по богатим шумско-пашњачка зонама, неопходним за сточарство. Између пашњака, ливада и сенокоса, налазе се густе и непроходне шуме али и голе, ерозијом нападнуте површине. На вишим деловима су четинари смрече и јеле, а по странама буква и храстова шума. Храстове шуме су развијене до 1000 m, а у највишим деловима планине има сочних ливада. Флора и фауна на овом подручју је врло разноврсна.

Ибар извире на северној страни Хајле, из 6 врела. У Западној Мораву утиче код Краљева после тока од 272 km. Најпре тече кроз клисурасту долину и Рожајску котлину, па кроз 40 km дугачку и до 550 m дубоку клисуру, преко водопада Велики и Мали скок, код Баћа, високих 7 m. Код Косовске Митровице Ибар улази у Косовску котлину, ка Ситници и лактасто скреће према северу.

Планине и низије, узвисине и удубине, равнине и неравнине, које чине површински облик једне земље, називају се заједничким именитељем рељеф. Рељеф Светостефанског властелинства је врло разнолик. Током дугог низа година у прошлости створен је велики планински појас који овде чине Динарске и Шарско-пиндске планине. С обе стране тог издигнутог појаса земљиште се улегнуло, спустило. На југозападу се обликовала дуга и дубока Јадранска котлина, а на североистоку, врло пространа и широка, Панонска котлина. Под истим условима и у исто доба издигао се на истоку овог простора Балканско-карпатски планински лук. У вези са феолошким збивањем и стварањем облика данашњег рељефа изграђен је и састав земљишта. Појас претежно еруптивног и метаморфног камења, обухвата пространо Родопско

подручје. Протеже се преко Македоније, јужне и средње Србије. Састоји се углавном од кристалинских шкриљаца и гранита. Од појаса седиментног вапненачког камења изграђено је земљиште у долини Ибра.

Динарске планине надовезују се на Алпске, избијају на Јадранско море и гранају се по читавом приморју и свим отоцима. На северу допиру до долине реке Саве, где се граниче с великом Панонском низијом, на истоку до долине Колубаре и Ибра, где се граниче с Родопским планинама, и до велике Метохијске и Скадарске котлине, где граниче са Шарско-пиндским планинама. Њихови су гребени оштри и стрми.

Шарско-пиндске планине су продужетак другог Алпско-динарског планинског крака у смеру Грчке. На Динарске планине надовезују се између Метохијске и Скадарске котлине. Родопске планине простиру се између Динарских и Шарско-пиндских планина на западу и Балканско-карпатских планина на истоку. На истоку наслања се на Родопске планине, омање, Карпатско - балканско горје.

Део поседа манастира чинио је морфолошку и географску целину Косова са Дреницом. Косовска котлина (треба стално имати на уму разлику између средњовековног Косова, које је било првенствено географски појам, и модерног широког поимања Косова као административне целине новијег датума) је врло значајна физичка целина. Она је скоро меридијанског правца, највеће уздужне осовине од Качаника до Звечана изнад Митровице 84 km, а највеће ширине између Приштине и Дренице 14 km. Уоквирено је Шар-Планином и Проклетијама. Испод Митровице утиче Ситница у Ибар, и при томе обоје разноврсно меандрирају. Дно Косовске котлине састављено је од језерских и речних седимената. За Косовску котлину карактеристична је појава развођа у јужном делу котлинске равни, по чему се разликује од свих осталих котлина у Југославији, јер из ње отиче вода на југ према Егејском мору и на север према сливу Дунава, односно ка Црном мору. Између њих је у окукама ниска шљунковита тераса, која одговара суходолској. Ибар је разбијен у млазове, између којих су велики пешчани спрудови. (Цвијић, 1911: 1111).

Када је реч о геолошком и морфолошком профили Косова, између Митровице, Ибра и Ситнице је пространа заравњеност, и њу пресеца пут за Митровицу. Идући од Косовске Митровице према Звечану, и прешавши Ибар, наилази се најпре на велике слојеве лесолике жуте глине. Она лежи на шкриљастим глинцима те жутом и сивом пешчару, који је најлепше оголићен поред новопазарског пута, на левој страни Ибра. Кроз поменуте јако поремећене шкриљасте глинце и пешчаре пробила се трахитоидна стена Звечана. То је риолит. Од ових риолита су састављене звечанске купе, врло стрмих страна а највиша је она на којој је звечански град. Од истог риолита састављено је земљиште на десној страни Ситнице и Ибра, око Соколице и села Бољетина. У овом крају, нарочито око Звечана и Соколице, очуване су језерске терасе, нарочито око села Суходола и Доњег Жабара као и испод Звечана. Особито је добро сачувана тераса на којој је село Рударе, на десној страни Ибра. У геолошкој грађи косовске котлине учествују разноврсне стене .

Хидрографију, овог терена, чине део Ибра у котлини и Ситница са притокама, Грачанка, Приштевка и Лаб с десне стране и Дреница са леве стране, као и Неродимка и Лепенац. Дуж речних токова било је доста блата и мочварног земљишта. Главна река Косовске котлине је Ситница. Тече са обода западно од Штимља и близу села Робовца северно од Урошевца прима крак који доноси воду из Сазлије. Кад падају јаке кише и када се снег нагло топи, Ситница се излива преко ниских обала и плави велике површине у алувијалној равни. Најважније су јој притоке с десне стране: Грачанка, Приштевка, Лаб, Дубница и Слаковачка река, а с леве стране Дреница. Ситница се нешто северније од Косовске Митровице улива у Ибар. Лаб је десна притока Ситнице, у коју утиче недалеко од села Велика. Главне притоке су му: Дубница, Батлава и Качандолска река. Лаб је област у сливу реке Лаба, у југозападном делу Србије, односно у североисточном делу Косовско-метохијске области. Пружа се од северо-запада према југоистоку а на југозападу је ограничена Оштрим Копљем, огранком Копанника. Неродимка је река на Косову и Метохији, највећа притока Лепенца у који се улива с леве стране код Качаника. Постаје спајањем изворишних кракова Мале и Големе реке, изнад села Горњег Неродимља.

Вегетациони покривач има степски карактер. У Косовској котлини јавља се степска вегетација а по ободима има доста шуме. Поједини делови косовске равнице у средњем веку били су изразито шумовити. Трговци су на путу од Приштине до Вучитрна наилазили на шуме и шумарке: *boschi di Cossova*. (Жиречек, 1959: 419-420).

Подручје Косова карактерише релативно блага зима и изразито медитерански кишни режим с максимумом падавина крајем јесени и током зиме. Топла и сува лета изразита су климатска обележја Косова. Падавине су у току године релативно равномерно распоређене, иако се дешава да су некада лета и сушна. Простране равнице Косова, погодне за земљорадњу, биле су од најстаријих времена привлачан крај за насељавање. Земљиште је састављено од дебелих слојева хумуса и врло је плодно. (Цвијић, 1987: 433). Косово је од најстаријих времена познато као житница и по свом рудном богатству.

Поред тога, за насељавање Косова од пресудног значаја био је трговачки положај његових завала. Оно се, дакле од, давнина, налази на изузетно повољном положају који омогућује релативно добру комуникацију са ближим али и удаљеним деловима Балканског полуострва.

Преко Косова воде два пута: један од севера према југу и други са запада на исток. Због таквих веза и положаја у средишњем делу Балкана, оно је раније било важна раскрсница караванских путева на Балканском полуострву. Зетски пут, који је у средњем веку имао велико значење, водио је од Љеша и Скадра долином Дрима, па је преко Призрена избијао код Липљана, и преко Косова водио даље за Ниш. Скадарски пут је ишао од Скадра преко Призрена, Штимља, Липљана, Јањева, Новог Брда и Врања у Софију. Овим путевима одржавала се жива веза између Јадранског приморја на западу и земаља на истоку. С њим се на Косову укрштао Босанско-македонски пут, који је спајао земље на северозападу са земљама на југу и истоку; он је у Косово улазио преко Качаника, у Липљану се укрштао са поменутим путевима, прелазио преко Приштине, Вучитрна и водио даље на север, преко Косовске Митровице.

Долином Ибра, према северу, водио је повољан пут у долину Западне Мораве и даље на север. На југ, пак, долином Вардара стизало се на обалу Егејског мора и Солун. Овде се налази најпогодније раскршће копнених путева између средишњег - планинског простора, Поморавља, Македоније и Јадрана. Ти путеви у различитим временима имали су економске и стратегијске функције.

Поред предиспозиција за развој пољопривреде, важног путног положаја, рударство је трећи битан чинилац за насељавање. Најстарија насеља Косова нису само раскрснице караванских путева него истовремено и средишта рударске активности. Рударски центри, трговачки градови и познати манастири указују на знатну насељеност и економску важност Косова у српској средњовековној историји.

Треба, нарочито, имати у виду, да у односу на описе међа средњовековних села и засеока из Бањске повеље, пејзаж се данас, на многим местима битно разликује.

Старовлашко-рашка висија претставља део динарске Србије и северни нижи наставак црногорских брда и површи. (Марковић, 1967: 414). То је пространи крај око доњег и средњег Лима, Увца, Рзава, Голијске Моравице и левих притока Ибра, Рашке и Студенице.

Антропогеографски пак испитана област Рашке је саставни део њене шире или етничке области, у којој су следећи предели: Трнава, Жупа, Јошаница (рашка), Себечево, Слатина, Сопоћанска села, Дежева, Подгор, Борје, Рогозна, Ибар (рашки), у коме су мали предели Подбуковик, Врачи, Поткомље, Јошаница (ибарска), Подрогозна и Бањска (према овој подели) под Рогозном. (Петровић, 1984:11).

О положају Рашке и о њеним границама писало се углавном двојако: или као о области у средишту старе српске државе Рашке, с неједнако одређеним границама или се узимала као етничка област у данашњим њеним етничким приликама. Овако етнички ограниченој области Рашке припадају планински предели који се налазе између планине Јавора и Голије на северу и Мокре на југу, и реке Лима на западу и Ибра на истоку. По народном схватању, међутим, област Рашке је знатно мања. Наиме, она обухвата само

насеља у долини Рашке, као и насеља којима је стално гравитационо привредно и културно-просветно средиште у Новом Пазару као главном граду области. Народно гледиште се заснива на поспатрању природних, односно географских особина. Границе етничке области Рашке нико није посебно истраживао и одређивао, али се расправљао и писало о границама њених суседних области: Старог Влаха, североисточне Херцеговине, племена Васојевића, Косова и Метохије и Горњег (средњег) Ибра. Према Ј. Цвијићу, западно и северно од планине Рогозне настаје област старе Рашке, која се по географским и етничким особинама разликује од области јужно од ње, а приближно је иста са областима на западу и на северу. Та област старе Рашке, међутим, не чини јединствену географску, па ни антропогеографску целину. Испитана област има готово исте природне особине с пределом Колашином на Ибру и суседним пределима у Старом Влаху. У њима преовлађују простране шуме, које се пењу до највиших планинских врхова и спуштају у најниже, влажне и мрачне долине. Куће су груписане по малим, често сродничким, издвојеним насељима, који чине познати тип насеља старовлашке врсте. Људи се баве земљорадњом, сточарством, воћарством, сеоским занатством итд. Напротив, суседни предели Штавица, Пештер и Сјеничко Поље знатно се разликују по својим природним особинама и једноставнијим занимањима становништва. Сва три наведена предела су на голој висоравни, с пространим суватима, без шуме, али с пуно светлости. Куће на овом простору су збијене, окупљене око главног или средишњег сеоског извора, који су ретки у карстним областима, оскудним текућим водама. Неједнак природни састав и пластика земљишта, неједнаке климатске прилике и инсолације, обиље или оскудност изворске и текуће воде, затим неједнако распрострањене шуме, пасишта и зиратне земље неједнако су утицале на насељавање становништва што је утицало и на његово етничко диференцирање.

Када се разматрају геолошки састав и морфолошке особине тла, при проучавању Косова, звечански риолит се не простире до Бањске, већ се на коси између Бандола и Бањске јављају флишолити глинци са уметнутим слојевима кречњака. Иза ових стена настају серпентини. У њима је усечена долина Бањске, која је при дну уска и око реке скоро нема равни, а на више се јављају зреле

стране са речним терасама, по којима су куће села Бањске и сам манастир. Идући од села Бањске уз реку виде се на странама Рогозне, код села Суводола, језерске терасе, нарочито највиша егејска тераса. Јужне, Бањској окренуте стране Рогозне састављене су од серпентина. Највише партије заравњене Рогозне високе 1200 m до 1300 m састављене су од једне еруптивне стене с великим кристалима аугита и фелдспата. (Цвијић, 1911:1146).

Бањска је дубока планинска долина, издубљена флишолитним стенама и серпентинама, и њоме тече брза, богата водом речица, у којој има пастрмки. Манастир је на малој заравни од кречњачког туфа, која од ивице врло стрмо пада према реци.

Рогозна се диже између Новопазарског поља, Ибра и Старог Колашина као пространа и заравњена планина, на којој је развијена стара ерозивна површ од 1000-1300 m. Поред серпентина, у грађи Рогозне учествују еруптиви. Међу котлинама Старовлашког-рашког краја истичу се: Новопазарска котлина у долини Рашке, Сјеничка котлина, у сливу Увца, Пријепољска и Прибојска котлина, у долини Лима, затим мање Ивањичка котлина, у долини Голијске Моравице и Тутинска котлина, југозападно од Новопазарске котлине, као и Негбинска котлина, северно од Нове Вароши. Сјеничка котлина се пружа у динарском правцу у дужини од 25 km и ширини 20 km. Највећа река Старог Влаха, Лим, извири у Црној Гори а у Дрину утиче у Босни. (Марковић, 1967: 417). У Рашкој има вулканских стена и купа. На бањском раседу налази се стари вулкански кратер, на чијем су врху развалине Ђурђевић стубова, западно од реке Дежевке. На планини Рогозни има више вулканских купа у андезитско-дацитским стенама. Висија има прелазну умереноконтиненталну у субпланинску климу. Хидрографске прилике су битне за насељавање. Предео Рашке обилује рекама и речицама, које извиру и теку кроз област, осим Ибра, који је на јужној и источној страни граници области. Највеће реке овог краја су Лим, Увац, Велики и Мали Рзав, Голијска Моравица и леве притоке Ибра: Видрењак, Рашка и Студеница. Лим је, иначе, највећа притока Дрине. Када је реч о изворима, у селима ниске Бањске они су ретки и слаби. Али постоје крајеви у којима је знатна влажност. Они имају доста извора и речица који никада не пресушују: долина Људске, горња долина Рашке, крајеви по

западном делу Рогозне и око Црног врха. (Петровић, 1984: 22). Јача врела дају главну воду рекама Рашкој, Људској, Чакору (при тоци Осојке), Смолућкој реци, Ковачкој реци и рашкој Јошаници. Сва већа врела имају падове које народ користи за покретање млинских витлова.

Постоје на овом терену и хладни минерални извори. Језера, су планинска и на висини преко 1000 m (Језеро под Црним врхом на Рогозни, Језериште на заравни брда Јавора код Жуњевића, Језеро под Виникоми, друго језеро повише Страдова).

Област Рашке је по геолошком саставу и склопу тла занимљива и сложена. У Старом Влаху и Рашкој највеће пространство имају рендзине, ранкери, кисела смеђа и параподзоласта тла на силикатима.

Старовлашке-рашке површи су претежно под ливадама и пашњацима, те претстављају сточарско подручје, познато по гајењу оваца. Пештер је један од најбогатијих суватских крајева Србије. Са Сјеничким пољем убраја се у најбољи сточарски крај југозападне Србије. Ливаде Сјеничког поља три пута годишње дају сена (по којем је град добио име Сеница, односно Сјеница). Најквалитетнију домаћу вуну дају овце са Старовлашке површи око Сјенице. Чувено је пештерско овчарство и одличан сјенички сир. Због оштре зиме земљорадња је слабије развијена: овас, раж и јечам сазревају тек крајем августа. Новопазарска котлина и долине Лима и Рзава су најплоднија удубљења у овом пространом планинском крају, и ту се, углавном, гаји пшеница. У северном делу Старовлашко-рашког краја веома је развијено воћарство. Највише се гаје шљиве и јабуке. (Марковић, 1967: 423).

Новопазарска котлина има жупску климу, док суседне планине имају субпланинску климу са оштрим, дугим и снежним зимама. Рашка је пространа планинска област, отворена према северо-истоку. Има приличан број насеља на апсолутној висини од 1000 m. То је, изузетно, хладна и снежна област. У Вучитрну се реч рогозна употребљава за неплодно место, као и за место изложено ветру. Према народном предању, то је област оштре климе и дуготрајне зиме.

По њеним пространим таласастим пољима блиставо вијугају реке мирног тока. На падинама и врховима суседних планина

су пространи пашњаци. Област између Лаба и Рогозне претставља прелазну област од косовског варијетета према динарском типу. Динарском сточарском становништву је лакше било да пређу планину Рогозну него реку Лаб, чије је корито дубоко, глибовитог дна а баровитих обала, које су обрасле шеваром и врбљаком, и на таквој су реци ретки газови и још ређи мостови.

Скоро сва насеља леже на знатној надморској висини. Старовлашки тип разбијених села један је од најраспрострањенијих типова сеоских насеља. Нови Пазар у Новопазарској котлини и долини Рашке је главни град овог краја. Подигнут је близу средњовековног Раса, на месту где се у густо насељеној долини налази најпогоднији простор за развитак главног управног средишта планинског краја. Жупни положај (нижи заклоњени положај), саобраћајне погодности, омогућили су развитак Раса, а каснијег турског Новог Пазара. Нови Пазар је у XVI веку био највећа варош између Дубровника и Ниша. У непосредној близини, на Дежевки, близу Ђурђевих Ступова, налази се село Дежево које је у средњем веку било краљевски замак. Сјеница је старо и високо (1000m) насеље на караванском путу између долине Ибра и Лима. Она је средиште Пештерске висоравни. Дуго су људи са ове територије трговали стоком и сточним производима са Дубровником и целим Јадранским приморјем. Познато је млекарство, сјенички сир и ћилимарство. Наслаге лигнита и мрког угља пружају могућност за напредак.

Источни део области Рашке чини посебну антропогеографску и ужу етничку целину, чија су насеља у долини Ибра. У току испитивања показало се да постоји прелазни појас насеља с мешовитим динарским и косовским становништвом, који се провлачи између Ибра и његовог западног развођа према Рашкој. Река Рашка тече готово средином области, од запада према истоку, па је, према том нагибу углавном, нагнута област и оријентисано кретање становништва. Долина Рашке, иако прилично стешњена у свом доњем току, отворена је према долини Ибра, куда су водиле, па и сада воде, саобраћајнице које повезују северне и југозападне српске области. Кроз њу је водио стари римски пут, а затим и стари српски путеви, својим наставцима скадарско-зетским, дубровачко-босанским и београдским, који су посредно, преко области

Рашке, везивали приморске области и градове са областима и градовима у унутрашњости Балканског полуострва. (Петровић, 1984: 12).

Геолошки састав тла, чине тријаски и кретацејски кречњаци, с наслагама пешчара и конгломерата, који преовлађују на десној страни реке Људске, од њена извора до ушћа у Рашку, затим са обе стране реке, у горњој долини Рашке, па у правцу брда Јавора, код села Жуњевића, даље на Црни врх, који је на развоју Рашке и Ибра, одатле у правцу Јагњенице до њена ушћа. Према Цвијићу, рашке површи састављене су поглавито од тријаског кречњака и доломита. У њима су котлине тектонског и ерозионог порекла, у којима су се образовала језера и од њих остао изразит језерски рељеф с терасама и клифовима који су, с површима, главна морфолошка карактеристика области Рашке. Млађе стене прожете су еруптивним масама терцијарне старости у долинама Рашке, Људске, Дежевке и Бањске. Кристални шкриљци палеозојске старости простиру се долином Рашке, Јошанице на западу, до граница према пештерској висоравни. Андезити и трахити распрострањени су са обе стране Ибра код Звечана, по западном делу Рогозне до кристаластих шкриљаца у долини Јошанице, на север до Новопазарске бање, на исток до габра и серпентина, а на југ до развођа Рашке и Ибра.

Висија је раније била шумовитија. У овом крају местично су очуване бујне шуме, које имају прашумски карактер. То су мешовите шуме јеле, смрче и букве. Према висинском распореду, биљни покривач може се поделити на три појаса: ниски, средњи и високи. Ниски појас је с вегетацијом лаког дрвећа у луговима поред већих река (врба, ракета, топола, јасика, јова и др.); средњи је на побрђима са ситногорицом (глог, дрен, леска, руј, клека црвена и плава); у високом појасу расте високо дрвеће (храст, буква, брест, јавор, кун и др.). Посебан појас чине четинари, којих има у сва три висинска појаса. Фауна је врло разноврсна. Поред вукова и медведа, заступљене су дивље свиње и лисице, затим велике птице и разноврсни гмизавци.

Планинска језера, многе баре у увалама, рогоз и друге барске биљке, многа влажна места по Рогозни и изван ње сведоци су знатно веће влажности ове области у прошлости, па, због тога не-

сумњиво и њене веће пошумљености него данас. Према писаним подацима шуме су доста рано, још за Немањића, сечене за разне потребе и уништаване су у корену (отуда називи Голија, Рудине и др.). Стефан Немања је одобрио Дубровчанима да у његовој области могу сећи дрва без икакве накнаде. Планина између Новог Пазара и Ибра била је обрасла густом храстовом шумом. Западна граница овог четинарског појаса је долина Тушимље, у којој има остатака борова. Присутна је букова и храстова шума. Посебне базе чине сувати, које нису настале као последица природне делатности, већ су остаци људске, односно рударске делатности из прошлости. Сувати се простиру на подручју Рудина на Рогозни, највиших површи Голије у непосредној околини рударског краја, Ковачеву, Дежеву, Зимовник под источним огранцима Голије и у ниским крајевима Бањске. Највеће листопадне шуме су на Рогозни (Пругавица, Столови, Лескоа Глава, Пркач, Медар, Звечарка и Црни врх). Четинара има у Борју и Врачима.

Крај је пун зеленила и шумовит је. Богат је питомим кестеном, буквом, јелом и смречом. Рудно богатство је слабо познато. Захваљујући повољним условима-земљишту, клими и рекама-успевају разне пољопривредне културе.

Рогозна је важнија антропогеографска и етногафска граница од Шар-планине и Кара-Дага. Северно од Рогозне се међају и климатске прилике, почиње висока планинска област, оштре климе и дуготрајних снежних зима. Северно од Рогозне настаје дакле рашка област, слабе привредне вредности, и по врстама привредног рада знатно другачија од Косова и Метохије. У овом високом земљишту, без пространих котлина, земљораднички је рад слабог приноса, а главно занимање становништва кроз сва времена било је сточарство. Ово је област пространих сувата и ливада, за које је везано гајење нарочито оваца, затим остале, махом, ситне стоке. Кожа, вуна и сир су њени главни производи. Рашка област комуницира са Митровицом и косовском железницом само једним путем, који се зове босански пут. Пут од Бањске пење се уз врло стрме стране Рогозне и док не изађе на површ има да се савлада на растојању од 5-6 km око 700-800 m висине; готово исто толико има да се пређе док се спусти према Новом Пазару. Даље је ово рђав пут; стране су само местично толико закопане да кола по-

ред јаруга и провалија могу проћи; на речицама нема мостова, морају се газити. Ово је у ствари поглавито каравански пут, на коме се сретају безбројне поворке од коња, које иду од Митровице према Новом Пазару и обрнуто. Док на Косову, Метохији и даље на југ до Солуна преовлађују села збијеног типа, већ на Рогозни настају села старовлашке разбијености. Од Рогозне дакле настаје пространа област села разбијеног типа. (Цвијић, 1911: 1148). Само се око Новог Пазара, у долини Рашке и даље кроз долину Ибра у Србији јавља један варијетет старовлашког типа, ибарски тип села, са већим џематима у којој су куће збијене. Рогозна је и граница разних типова кућа, наиме на њој се наилази и на брвнаре и северно од ње. Рогозна је у знатној мери спречила и велика народна кретања и мешавине, јер је требало учинити напор и сићи са ње у Косово и Метохију.

Околина Новог Пазара је геолошки, морфолошки и антропо-географски сасвим другачија од Косова и Метохије. Овде се око Рашке простире равна, која је од Пазаришта до Петрове Цркве дугачка око 8 km, а није нигде шири од 7-800 m. Изнад алувијалне равни дижу се на левој страни две речне шљунковите терасе. Даље од њих, на север низ Рашку, настају серпентин и риолит и улазе у Србију. То је врло дугачка еруптивна зона, која се пружа од Звечана код Митровице преко Рогозне скоро до Краљева у Србији, највећа еруптивна маса у западном делу Балканског Полуострва. Међутим, идући ка западу уз Рашку према Пазаришту и Сопоћанима нема нигде еруптивних стена; земљиште је састављено од пешчара и шкриљаца флишног хабитуса. Од Пазаришта настају кречњаци, који леже изнад флишоликих стена, и од њих су састављена брда Градина и Сарајлија, између којих протичу Рашка и Себечева, клисурастим долинама.

Централно поље новопазарске области чини котлина око реке Рашке, која се пружа од Пазаришта до Петрове Цркве испод Новог Пазара, дугачка око 8 km, а широка 700-800 m. То је изузетно велико поље у планинској области старе Рашке, плодно и планинама заклоњено. У њему се звездасто сучичу осам главних и неколико мањих речних долина, које у њега улазе или из њега излазе; главне су долине Рашке, Људске, Себечеве, Јошанице, Трнавске и Избичке реке и Дежевке. На Балканском Полуострву не-

ма места, где би се на тако малом простору звездасто састављале тако многобројне долине. По географским особинама највероватније, да, је стари Рас био на месту Пазаришту, које је око 7 km удаљено од данашњег Новог Пазара на запад, а око 4 km на исток од врела Рашке.

Део Светостефанских поседа налазио се и у Хвосну. То је типска котлина, која се пружа паралелно са Косовском котлином и врло је плодна. (Марковић, 1967: 379). Налази се у сливу Белог Дрима, између Мокре, Жљеба, Копривника, Ђеравице, Паштрика, Коритника и делова Шар-планине. Од Дренице и Косова одваја је низ малих планина: Космач, Дреничке планине, Градина и Црнолева, између којих су ниски превоји. Дно котлине је покривено неогеним лапорцима, шљунком, песком и глином, преко којих на великом пространству леже речни седименти и моренски наноси. Иако је ово изразита географска целина, њен рељеф је разноврсан. Сем стрмих страна на ободу, по њеном дну се јављају плитке алувијалне равни и ниске заравни у облику пространих тераса, затим таласасте брежуљци и усамљена узвишења. (Цвијић, 1911: 1134-1145). То је текућом водом један од најбогатијих крајева Балкана.

Проматрањем подручја између Митровице и Пећи, види се да између Ибра и речице Љуште постоји пространа зараван, која се наставља и на десној страни Љуште испод Чичавице. Састављена је од риолитског туфа, у коме су на ибарској страни усечене две шљунком застрте терасе. Изнад заравни се диже група брда и брегова уједначене висине, који су покривени дебелим наносом црвене глине и обрасли густим, храстовим жбуњем.

Крај има жупску тј. умереноконтиненталну климу са јачим утицајима јадранске климе. Релативно је блага. На то утиче заклоњеност од јаких ветрова. Сем тога у јужном делу котлине осећају се и утицаји медитеранске климе, која продире уз Дрим. Због високих планина које је окружују са запада падне релативно мало атмосферског талога. То је недовољно за успевање оних култура које траже више влаге, али тај недостатак умногоме надокнађују својом водом Дрим, Исток, Пећка, Дечанска и Призренска Бистрица.

Косово, Метохија и призренска котлина с Подримом чине велику географску целину, за коју се везују шарске жупе Сири-

нић, Средска и Опоље и лимска жупа Плав с Гусињем. Она је Рогозном чврсто ограђена од старе Рашке или Новопазарског санџака. Ова област је део оне централне области Балкана из којег иде најкраћи прилаз Јадрану и Егеју. Нема високих и тешко проходних планинских масива. Трговачке везе са Скадром и према Солуну су добре. Од мањег су економског значаја рђави путеви, који из ове области и Новопазарског Санџака воде за Србију, али имају велику важност као миграциони путеви, а главни од њих иду преко Преполца и Мрдара, преко Рашке, Јавора, Кокиног Брода и Мокре Горе.

Црна Гора се састоји из пространијег планинско-долинског и мањег приморског дела. Црногорска брда и површи, као део Динарида, обухватају знатно већу површину од јадранске Црне Горе. Висока Црна Гора је југоисточни наставак високе Херцеговине, односно продужетак босанско-херцеговачког високог холокраса. Динарска планинска Црна Гора је позната као физичко-географска регија. „Црногорска брда и површи” нису довољно географски проучена. То је физичко-географски најсложенија регија, са високим и вишим планинама, висоравнима (површи и брда), котлинама, кањонима и типским крашким облицима.

Када је реч о климатским приликама, на овом простору је широк дијапазон, од алпске, субалпске, умерено-континенталне климе до жупског поднебља. На незнатном растојању јављају се велике висинске разлике, климатске и привредне супротности. Недалеко од мора дижу се високе планине (преко 2500 m), док се дно Скадарског језера спушта испод морског нивоа. У овом крају је такође нагао прелаз од средоземне у алпску климу.

Хидролошка ситуација је изузетно занимљива, почевши од планинских језера до крашких извора.

Предео је богат биљним и животињским светом. Посебну особеност претстављају прашумски комплекси и крупне звери.

Ово поднебље погодује планинском сточарству (овчарство) док је земљорадња слабије развијена.

Црногорско приморје обухвата обалску зону Јадрана, од Грбљског поља и гребена на северозападу, до ушћа Бојане на

југоистоку. Одликује се медитеранском климом, те у складу са поднебљем и одговарајућом флором и фауном.

Зети, као трећем делу југо-источног Приморја припада Скадарско језеро и низија око Бојане, као и Бјелопавлићка равница реке Зете.

Плавско-гусињска област простире се између огранака Кома и Проклетија. Нешто је виша од 1000 m, има средњоевропску климу. Богата је водом и погодна за земљорадњу, нарочито за гајење воћа и кукуруза. У средњем веку често се спомиње плавска жупа као и нека села и језера у њој (риболов са Плавског језера и нека села из ове жупе била су завештана Дечанима). Из овог времена свакако потичу и имена села Метох и Прњавор. У доба Турака овај крај је назван гусињском нахијом. У прошлости се област помиње као крај богат стоком, која је у годинама када је било мало сена одгоњена на зимовање у Србију, Босну или Скадарски крај.

Плав, је варошица на обали Плавског језера у Црној Гори (901 m надморске висине). У XIII и XIV столећу помиње се као жупа у којој је на месту данашње варошице било село Рибаре. Варошицом је постало за време Турака на месту где се каравански пут од Котора за Метохију укрштао с путем који је водио уз Лим преко превоја Проклетија за Скадар.

Литература:

- Vasović M. (1985), Regionalna geografija, Beograd,
 Јагић Ватрослав (1890), Светостефански хрисовуљ краља Стефана Уроша II Милутина, Беч,
 Ковачевић Љубомир (1890), Светостефанска хрисовуља, Споменик IV, Београд,
 Марковић Јован (1967), Географске области СФРЈ, Београд,
 Петровић Петар (1984), Рашка, антропогеографска истраживања, књ. I, Београд,
 Petrović Rude (1952), Geografija Jugoslavije, Zagreb,
 Цвијић Јован (1987), Антропогеографски и етнографски списи, књ. IV, Београд,

Цвијић Јован (1987), *Балканско полуострво*, књ. II, Београд,
 Цвијић Јован (1911), *Основе за географију и геологију Македоније и
 Старе Србије*, књ. III, Београд
 Шкриванић Гавро (1974), *Путеви у средњовековној Србији*, Београд,

РЕЗИМЕ:

Светостефанско властелинство једно је од највећих манастирских властелинстава средњовековне српске државе. Манастирска властелинства у средњем веку егзистирала су и живела у привредном и географском склопу са својом ближом и даљом околином. Отуда су за развитак једног манастирског властелинства од великог значаја били и услови, који му пружа његов политички, привредни и географски положај. Према опште познатој дефиницији, предмет историјске географије је географска средина и човек као члан мање или веће заједнице у току историје. Истражује се однос између природне средине која је непроменљива: положај, рељеф, клима и људских заједница које се мењају. Од непроцењивог значаја је изучавање физичко-географских карактеристика одређеног подручја да би се разумела његова друштвено-политичка и привредна догађања у прошлости.

Циљ овог рада је да се пружи што потпунија природно-географска слика Светостефанског властелинства, да би се затим могло приступити изучавању историје овог манастирског поседа са становишта, једне још увек младе научне дисциплине код нас, историјске-географије.

ПРИЛОЗИ:

**ХИДРОГРАФИЈА СВЕТОСТЕФАНСКОГ
 ВЛАСТЕЛИНСТВА**

Светостефанска хрисовуља	Река	Поток	Данашњи назив и место
Ибар	Ибар		Ибар , река
Амбул		Амбул	Амбул , студенац под Звечаном
Гуштавица		Гуштавица	Гушевачки поток , ЈИ. од Косовске Митровице
Медни поток		Медни поток	Није убицирано на терену
Лескова вода		Лескова вода	Није убицирано на терену
Бели поток		Бели поток	Није убицирано на терену
Милотин поток		Милотин поток	Није убицирано на терену
Чрнинов поток		Чрнинов поток	Није убицирано на терену
Добруница	Добруница		Није убицирано на терену
Ракитовица	Ракитовица		Ракитовица , речица, у селу Овчаре, С. од К. Митровице
Сашка река	Сашка река		Није убицирано на терену
Ситница	Ситница		Ситница , река која се улива у Ибар
Свибовац		Сибовац	Сибовац , ЈИ. од села Стровце
Губавча поток		Губавча поток	није идентификован на терену, у границама Стрелца
Кијерешки поток		Кијерешки поток	Кијерешки поток , у границама Стелца, под тим називом није утврђен на терену
Брусник	Брусник, река		Брусник , река уз село Брусник
Книна	Клина		Клина , река у Метохији
Рудник		Руднички поток	Руднички поток код Бање и Сувог Грла
Кујавча	Кујавча		Кујавча , река ЈИ. од Истока
Пнућа	Пнућа		Данас Дежевска река , а име Пнућа се сачувало у имену предела на ушћу реке Дежевке

Бели поток		Бели поток	Бели поток под тим именом не постоји на терену. Можда је у питању Сухи поток који утиче у Људску.
Људска	Људска		Људска , река у Расу
Драгочај		Драгочај	Драгињски поток, С. од Гошева
Знуша	Знуша		Знуша , река Ј. од Н. Пазара
Рајана	Рајана	Рајана	Рјана , река и поток С. од Плава
Умоврен поток		Умоврен поток	није убициран , у међама Плава са Крушевом
Бели поток		Бели поток	Бели поток , који утиче у реку Лепушу
Врмош	Врмош		Врмош , река З. од Плава
Цемва	Цемва		Цијевна , река у Црној Гори
Рибница	Рибница		Рибница , река код Подгорице
Скроботница	Скроботница		Скроботуша , река Ј. од Велипоља, улива се у Љуми и Вермошт
Баба	Бабино-пољска река		Баба , планина и река налазе се И. од Плава
Бела водича	Бела водича		Бјелуха , река са С. стране Бабине горе
Комарштица	Комарштица		Комарача , река, десна притока Лима
Бистрица	Бистрица		Пејка Бистрица , река, СИ од Бјелухе
Зла река	Зла река		Злоречица , Ј. од Андријевице

ОРТОГРАФИЈА СВЕТОСТЕФАНСКОГ ВЛАСТЕЛИНСТВА

Брда и планине из Светостефанске хрисовуља	Данашњи назив и место
Врбовец , у међама села Стрелац	Врбовец , брдо код к. 733
Куријача , у међама села Беково и Полаз	Куријача , планина к. 982 у Расу
Главоч , у међама села Беково и Полаз	В. Главоч , к. 1062 и М. Главоч, к. 900, брда
Близнац , у међама села Беково и Полаз	Близнац , брдо код к. 1036, налази се 2 km С. од Горње Трнава
Буковик , у међама села Горажде у Будимљи	Буковик , планински масив, 3 km ЈИ. од села Горажде
Дубље , у међама села Горажде у Будимљи	Дуб , планински гребен, И. око 750 m од села Горажде
Виситор , у међама Крушева у Плаву	Виситор , планина полукружног облика С од Гусиња
Бор , у међама Крушева у Плаву	Бор , планина код к. 2034, ЈЗ од Крушева и Ј. од Гусиња
Крсте , у међама Крушева у Плаву	Крст , планински гребен између планине Липовице и планине Гребен
Годиља , у границама села Гусина са планинама	Годиља , планински превој висине 1184 m. између Тројана И Вјеторника
Чемерно , у границама села Хмељница и Рујишта, у Зети	Чемерно , планина ЈЗ. од Селца
Јагодна , у границама села Хмељница и Рујишта, у Зети	Јагодна , планина ЈИ. од Хелмића
Горица , у границама села Хмељница и Рујишта, у Зети	Горица , планина Ј. од Подгорице
Курил , у границама Јеребиња	Курил , планина између К. Митровице и Истока
Бериње , у границама Јеребиња	Берим , врх код к. 1731, на Мокрој планини
Колштица , у међама планине Диноше	Коштица , планина код к. 1954
Рикавац , у међама планине Диноше	Рикавац , планина СИ. од Медуна, на граници са Албанијом
Широкар , у међама планине Диноше	Широкар, планина
Јеребиње , дате су границе ове ола- нине	Јеремине , планина код к. 1569, у близини Истока

Камичак , у границама Јеребиња	Камлик , планински врх на Мокрој планини
Суша планина, у границама Јеребиња	Суша планина
Баба , планина	Баба , планина и река налазе се И. од Плава
Гозбаба , планина	Гозбаба , планина И. од Плава
Јеленак , планина	Јелењак , планина
Чахор , планина	Чахор , планина З. од Пећи. Ту се налази планинарски дом 1849.
Драгојло , планина	Драгоила је данас планина Нићинат између Пећи и Плава
Шекулар , планина	Шекулар , планина између Андријевице и Велике
Липовица , планина	Липовица , планина у Црној Гори
Ражана , у међама Крушева у Плаву	Ржана , планина С. од Плава
Голо брдо, у границама прве групе прилога који су се налазили на левој обали Ибра	Голо брдо, код Ибарског Колашина
Златни камен, у границама прве групе прилога који су се налазили на левој обали Ибра	Златни камен, на Рогозни, поред је Златна река и к. 1058
Добро брдо, у границама прве групе прилога који су се налазили на левој обали Ибра	Добро брдо, код к. 1174
Црни врх, у границама прве групе прилога који су се налазили на левој обали Ибра	Црни врх, код к. 1101
Облик, у међама Копорића са Дољанима	Облик, брдо, код к. 1143
Лисичја равана, у међама Граничана	Лисица, планина, код к. 1292
Копоритска планина, у међама села Граничана	Копорићка планина, чини јужне обронке Копаоника
Суша, у међама Селчанице	Соа, брдо, испод Церањске реке
Бориковац, у међама Селчанице	Бориковац, брдо, Ј. од Мошнице
Галич, у међама Селчанице	Галич, брдо, код к. 759
Брезова глава, у међама Селчанице	Брезовица, код к. 921
Козице, у међама Селчанице	Козница, планина, код к. 1442
Рогозна	Рогозна, планина 10-12 km ЈЗ. од Новог Пазара
Градиште, у међама Рогозне	Градина, брдо, код к. 1205
Страшна стена, у међама Рогозне	Страшна стена, у близини Соколице
Црноша, у међама Рогозне	Црнуша, планина, код к. 1009

ФЛОРА И ФАУНА СВЕТОСТЕФАНСКОГ ВЛАСТЕЛИНСТВА

Светостефанска хривовуља	Флора и фауна која је вероватно и данас присутна на дотичном простору
Црвена врба , у међама прве групе прилога који су се налазили левој обали Ибра	Врбово дрво
Лескова вода , у међама прве групе прилога који су се налазили левој обали Ибра	Локалитет је, можда, добио име по лесковом дрвету
Бор , у међама прве групе прилога који су се налазили левој обали Ибра	Борово дрво
Брезова глава , у међама Селчанице	Локалитет је, можда, добио име по брезовој шуми
Козице , у међама Селчанице	Назив локалитета упућује на, могуће гајење коза у околини
Лисичја равана , у међама Граничана	Назив локалитета упућује на, могуће постојање лисица у околини
Бор , у међама прве групе прилога који су се налазили десној обали Ибра	Борово дрво
Лисац , у међама прве групе прилога који су се налазили десној обали Ибра	Назив локалитета упућује на, могуће постојање лисица у околини
Глог , у међама Стрелца	Локалитет је, можда, добио име по глоговом дрвету .
Врбовец , у међама Стрелца	Назив локалитета упућује на, могуће, постојање врбове шуме .
Вучија пољана , у међама Стрелца	Назив локалитета упућује на, могуће, присуство вукова у овом крају.
Станиште краљевих свиња, у међама Племетина	Назив упућује на присуство свиња , домаће животиње.
Прапратни дол , у међама Бање	Назив локалитета упућује на, могуће, постојање папрати на овом простору
Дреновик , у међама Бање	Локалитет је, можда, добио име по дреновом дрвету .
Лесковац , у међама Осојана	Назив локалитета упућује на, могуће, постојање лескове шуме .
Лешнички поток , у међама Дежево, Сути, Бекова у Расу	Локалитет је, можда, добио име по дрвету леске .
Голубовића поток , у међама Дежево, Сути, Бекова у Расу	Локалитет је, можда, добио име по птици голуб .

ФИЗИЧКО-ГЕОГРАФСКЕ КАРАКТЕРИСТ. СВЕТОСТЕФАНСКОГ ВЛАСТЕЛИНСТВА

Свињштица , у међама Дежево, Сути, Бекова у Расу	Назив локалитета упућује на, могуће, присуство свиња у овом крају.
Смрековица , у међама Дежево, Сути, Бекова у Расу	Локалитет је, можда, добио име по дрвету смреке .
Јасиков рат , у међама Дежево, Сути, Бекова у Расу	Назив локалитета упућује на, могуће, постојање јасике у овом крају.
Грабовачки поток , у међама Дежево, Сути, Бекова у Расу	Локалитет је можда добио име по грабовом дрвету .
Медвеђа глава , у међама Дежево, Сути, Бекова у Расу	Назив локалитета упућује на, могуће, присуство медведа у овом крају.
Дрен , у међама Тушимље у Расу	Локалитет је, можда, добио име по дреновом дрвету .
Јасиковица , у међама Тушимље у Расу	Назив локалитета упућује на, могуће, постојање јасике у овом крају.
Мачковац , у међама села Беково, Полаз, Хропалица	Локалитет је, можда, добио име по мачки , домаћој животињи.
Трнови дол , у међама села Беково, Полаз, Хропалица	Назив локалитета упућује на, могуће, постојање трновог жбуња на овом простору.
Векна крушка , у међама села Павље	Крушка , воће, присутна је у овом крају.
Буковик , у међама села Горажде	Локалитет је, можда, добио име по буковом дрвету .
Бор , у међама Крушева у Плаву	Борова шума
Јаворови дол, у међама Гусиња	Назив локалитета упућује на, могуће, постојање јаворовог дрвета у овом крају.
Брест , у међама Гусиња	Брестово дрво
Бабина буква , у међама Гусиња	Локалитет је, можда, добио име по буковом дрвету .
Буковик , у међама Хмељница и Рујишта у Зети	Локалитет је, можда добио име по буковом дрвету .
Јагодна , у међама Хмељница и Рујишта у Зети	Локалитет је, можда, добио име по врсти воћа, јагода .
Кошућа локва , у међама Хмељница и Рујишта у Зети	Назив локалитета упућује на, могуће, присуство кошута и јелена у овом крају.
Прапрат , у међама Хмељница и Рујишта у Зети	Назив локалитета упућује на, могуће, постојање папрати на овом простору
Врања стена , у међама Хмељница и Рујишта у Зети	Назив локалитета упућује на, могуће, присуство врања , птица, у овом крају.
Студенац пасји , у међама Хмељница и Рујишта у Зети	Локалитет је, можда, добио име по псу , домаћој животињи.

СНЕЖАНА БОЖАНИЋ

Липова улица , у међама Хмељница и Рујишта у Зети	Назив локалитета упућује на, могуће, постојање липовог дрвета на овом простору
Горица , у међама прилога у Подлу-жју	Горица, шума
Рибница , у међама Диноше	Указује, можда, на присуство рибе , на овом подручју.
Говедарјев брод , у међама забела Ботуњ	Локалитет је, можда, добио име по говеду , домаћој животињи.
Змијина главица , у међама забела Ботуњ	Назив локалитета упућује на, могуће, присуство змија на овом простору
Лесков долац , у међама Храстију са својом планином	Назив локалитета упућује на, могуће, постојање лесковог дрвета у овом крају
Грабовица , у међама Храстију са својом планином	Грабово дрво
Орјахово , у међама Храстију са својом планином	Орах , дрво
Пастра буква , у међама планина над Сасима Требјачким	Локалитет је, можда, добио име по буковом дрвету .
Копривни дол , у међама планине Јеребиње	Назив локалитета упућује на, могуће, присуство коприве на овом простору